

ארכיוון
קבוץ-חצור

חתיבה
מייל
מיאק

קבוץ חצור וחלק מתולדותיו

נכתב על ידי יעקב נחתומי

בחודש יולי 1998

תולדות קיבוץ חצור - תמצית

מאת: יעקב נחתומי

اعدים ראשונים

קיבוץ חצור נוסד בשנת 1936. בשנה הראשונה ישב הגרעין במשמר העמק. בשנת 1937 עבר הגרעין לראשונה לציון. בחצר, במרכז המושבה, במקום שהיה קיבוץ עין הקורה שהתיישב בשער הגולן, היו ארבעה בתים, הוקמו עוד עשרה אוהלים וסוכות מענפי אקליפטוס, ואלו היו מקומות המגורים של החברים.

מייסדי הקיבוץ היו 80 בוגרי השכבה השלישית של תנועת השומר הצעיר בישראל - אחרי השכבות הראשונה והשנייה שהקימו את ניר דוד ואילון - וכן, בשנים הראשונות נקרא הקיבוץ "קיבוץ ארץ ישראל ג".

אל קבוצת הישראלים בוגרי השווה"צ הצטרפו עוד שלוש קבוצות: בשנת 1941 הצטרפה לקיבוץ קבוצה מבוגרי תנועת השווה"צ בבולגריה. בשנים 1945-1946 הצטרפה לקיבוץ קבוצה מבוגרי השווה"צ באראה"ב וקנדיה. באמצעות שנות החמשים הצטרפה לקיבוץ קבוצה מבוגרי השווה"צ בצרפת ושויץ. מארבע קבוצות אלו הורכב הגרעין הקשה של אוכלוסיית הקיבוץ.

הקיום הכלכלי

בתחילת הי החברים פועלים שכירים בפרדסים ובתי הח:right ועסקו בעגלאות במושבה ואצל סולל בונה. במושבה (ראשון) היה חסוך עבודה גדול, ולהרבה חברים לא הייתה תמיד עבודה. לאחר תקופה קצרה הוקמו נגרייה ומכבסה. החברות היו נסועות עם חמור ועגלת ואספות בbatis של ראשון בגדים לככיסת תמורה תשולם. החיים בתנאים הכלכליים האלו היו די קשים, אך ההרגשה של בוצע חזון הקמת הקיבוץ יקרה אוירה נוחה ונבראה ערבים היו מתקיים בחדר האוכל ריקודי הורה ודבקה.

חלק מהחברים עסק בפעילויות פוליטית בתוך ציבור הפועלים במושבה. הם היו משתתפים בהפגנות ובמשמרות של מועצת הפועלים במאבק נגד האיכרים על עבודה עברית.

חלום ההתיישבות

כנווער ישראלי היה לכולם חלום של ההתיישבות בגליל, במקומות חלוצי ביוטו. היציעו לנו פעם לעבור למקומות בו ישב כוון קיבוץ רמת השופט, אבל שיחת הקיבוץ החליטה שהמקום לא מספיק חלוצי ולא הסכמנו לעבור לשם.

מצפה גבולות

בתחילת שנות ה-40 האנגלים החליטו שאסור יהודים להכנס לנגב. הסוכנות היהודית החליטה לפעול נגד חוק זה וכרח הוחלט להקים יישוב בנגב. בשלב ראשון מצפה גבולות.

מוסדות הקיבוץ הארץ באו לשכנע אותנו שכנווער ישראל המכיר את העربים ואף רבים מחבריו מדברים ערבית עליינו לחת את התפקיד של הקמת המצפה הראשי.

קשה היה לוותר על חלום הגליל, אך לאחר ויכוח גדול הוחלט לקבל על עצמו את המשימה.

ב-13 במאי 1943, בשעה 12:00 בלילה, עליינו שלושה עשר בחורים על המשאית עם הטרקטור והטנדר. כל הקיבוץ ליווה אותנו בהתרגשות ודאגה כי לא ידענו אם למחרת הערב נשב בבית הסוהר בעזה, או בביתנו החדש למצפה שנקיים.

יצאנו לדרך. בשעה 00:10 בוקר הגענו לגבעה ועשה צוקרמן (איש הקון הקימת שליווה אותנו) עצר אותנו והודיע שעלה גבעה זו תוקם המקודה. הורדנו את האוהלים והטרקטור והקמנו על הגבעה ארבעה אוהלים שהיו לנו. התחלנו לגדיר את הגבעה.

הרגשה שמחה הייתה לבב, אך יחד עם זה חשבנו שמא תגיע המשטרה האנגלית.

בשעה 14:00 ראיינו פטאים מרוחק שלושה שוטרים אנגליים דוחרים אלינו על סוסיהם. הלבבות התחלנו לדפק. האנגלים הגיעו ושאלו מה אנחנו עושים כאן. הם אמרו שאסור לנו להיות במקום. אמרנו שאחננו עובדים של הקון הקימת, ובאנו לחרוש את הקירות של הקון הקימת. לאחר שיחה ארוכה הם השתכנעו ועזבו את המקום. אנחנו קפצנו משמחה. נצחנו! הקמנו את היישוב הראשון בנגב! את מצפה גבולות.

כעבור מספר שבועות הוקמו גם מצפה רבים ומזכה בית אשר. לק"ל היו באיזור כ- 5000 דונם קרקע של חלקות המפוזרות בין אדמות הערבים מרפיח במערב ועד חלסה במצרים. התחלנו לעבוד את השטחים האלה. בשלב מאוחר יותר הוקמו על שטחים אלו הקיבוצים נירים, מגן, ניר יצחק, ניר עוז, אורים וצאלים.

בשנה השנייה לשנתנו בגבולות הגענו ליבולים טובים. שתלנו מטע אפרסקים, זרענו ירקות שננטנו יבולים יפים. הוכחנו שאדמת הנגב אדמה חיים היא.

בשנה השלישית הכנו תוכנית משק והגשנו אותה למוסדות בתביעה כפולה:
א) להניח קו מיים מניר עם ב) להתחיל לבנות את היישוב ולהעביר את הקיבוץ ולידיו.

כאן נholmנו אמתה קשה. אנשי המוסדות - ספיר, הרצל, וייז אמרו לנו שעינין ההתיישבות בנגב הוא נשוא לפחות 30-20 שנה. עליינו היה לעبور למקום אחר כדי שאנשי קיבוץ עיר אחר יחליפו אותנו לכמה שנים וכן הלאה.

כל הוויכוחים והלחצים שלנו לא עזרו והחלטה סופית שהתקבלה אמרה שנמסור את המזפה לקיבוץ נירים ונעבור למקום התישבות אחר. מסרנו את המזפה.

ב 29 ליוני 1946 הושיבו האנגלים בבית הסוהר בלטרון את רוב מנהיגי היישוב היהודי. שם, בבית הסוהר קיבלו המנהיגים מrecht ו החליטו להקים 11 נקודות התישבות בנגב ולהעביר קוו מים מניר עם לנגב.

התישבות קיבוץ ג' בחצוצרה

מצב ההתיישבות בשנות הארבעים היה קשה מאד. 10 קיבוצים חיכו לקבל מקום להתיישב, בעוד למוסדות היו רק שני מקומות שיוכלו לבא בחשבון להתיישבות:

1. יסור (חצוצרה). לקק"ל היו כאן כ 1600 דונם קרקע. שטח אחד בגודל 450 דונם עלייו עומד כיום הקיבוץ. יתרת הקרקע היו חלקות של 200-100 דונם מפוזרות בין אדמות הכפריים הערבים שישבו מסביב.
2. עמק החולה. שם היה לקק"ל שטח של כ 1800 דונם ורובו עדין לא היה מוגדר בין חלקות הערבים.

שני המקומות האלה הובתו ע"י קפלן והרצפלד לקיבוצים אחרים.

קיבוץ ג' היה הוותיק מבין הקיבוצים ואם הייתה מתאפשרת החלטה פורמלית על עדיבות גבולות, הייתה לנו זכות ראשונים על אחד משני המקומות הנ"ל. משום כך קפלן והרצפלד דחו ההחלטה פורמלית על עדיבותנו את גבולות, עד שתואשר פורמלית מסירת שני מקומות היישוב האפשריים לקיבוצים האחרים להם.

למצלמו, יוסף וייז היה ידיד שלנו בגבולות, והוא מנע החלטה על התישבות ביסור ועמק החולה לפני ההחלטה על גבולות.
וייז הצליח בלחיציו וב��וכנות הוחלט שאנו נחHAMן את גבולות ועוברינו להתיישבות בשטח הקרקע ביסור.

בערב 10 ביוני 1946 בשעה 21:00 בלילה קיבלתי טלפון מיוסף וייז והוא אמר:
"יעקב, אתם ליסור ויסור לכם לנצח"

עשינו התחליה צרה חדשה. כמה שבועות לפני כן האצ"ל שרפו כמה אווירונים במחנה האנגלים ליד מקום ההתיישבות המועדת. ההגנה חששה מהתנ>tagשיות עם האנגלים ולא הסכימה בשום אופן לתת לנו אישור לעלות על הגבעה. אנחנו לא היו מוכנים לחכות. קבוצה של 15 חברים וחברות יצאה ולהשתכונה בבניין בית האריזה בפרדס שניקנה ע"י הקק"ל.

verbו כמה שבועות, ההגנה המשיכה להתנגד לעלייה על הקרקע. הלכתי לגולדה מאיר ועוד הפועל של ההסתדרות. ספרתי לה על הבעיות שלנו כקבוץ בתוך מושבה כבר עשר שנים, 70 ילדים וכו'. בסיום השיחה גולדה אמרה לי: "יונגרמן נעמד די פקלר אין גיט אריף" (עלם צעיר, קחו את החבילות ועלו).

באוטו שבוע קיבלנו את אישור ההגנה לעלות לגבעה.

ביום 17 يونيو 1946 עליינו לגבעה.

הקממו על הגבעה ארבעה אוהלים והתחלנו להקים צrif לחדר אוכל ועוד צrif בין ארבעה חדרים למגורים. בלילה הראשון האנגלים הקימו במחנה שלושה פרוז'קטורים ענקיים שהארו את כל שטח הגבעה משך כל הלילה. התחלנו לקשור קשרים עם מפקדי המחנה. הם ביקרו במקום, נוכחו שאנו חסם לא טרוריסטים ונוצרו יחסים תקינים איתם.

יחד עם הסוכנות והמחלקה הטכנית הכננו תוכנית לבניין לנקודה, וביום 4 ינואר 1947 הנחנו את אבן הפינה לארבעה בתים ראשונים, סה"כ 16 חדרים, בניין בית התינוקות. שישה חודשים לאחר מכן, ביום 2 يونيو 1947 נכנסו חברים לגיאר בבתים החדשים.

היו בלחץ להוביל את כל הקבוץ והילדים. אך הייתה בעית מגורים ולכך החליטו להוביל מראון לציון לחצוץ את כל הצריפים והצריפונים למרוחת חלקם היו כבר רקובים. תקנו אותם והעבירו לחצוץ. פועלה זו נתנה לנו 60 חדרי מגורים נוספים.

כך, בחודש נובמבר 1947 הועברו כל חברי הקיבוץ וילדיו לחצוץ. עדין חסרו מקומות מגורים וחברים הקימו חדרים מחbijות קש, או סוכות מענפי אקליפטו. הספקנו לגמר בניית 4 בתים ילדים.

ביום העלייה לחצוץ מתה האוכלוסייה סה"כ 352 איש מהם:

חברים ומעומדים	162
הורים וזמנאים	18
ילדים קיבוץ	91
חברות נוער	81
סה"כ	352

בעית המים

בהתורה לא היו לנו מים בחצוץ. הייתה באר מים בפרדס, מרחק 2 ק"מ מחצר המגורים. החליטנו יחד עם הסוכנות להניח קוו מים מהבאר בפרדס ובמקביל לבנות מגדל מים בראש הגבעה.

בחצר היה אמן קדוח עם משאבה, אך לא היה מנוע חשמלי של 50 כ"ס להפעלת המשאבה. בימים הראשונים היה קשה להציג בארץ מנוע כזה. בסוכנות אמרו שאין להם ואין מה לעשות. יום אחד נסעתי למחסנים של הסוכנות ליד סרפנד. הסתובבתי כמה שעות במחסנים ופתחם גileyתי בפינת אחד המחסנים מנוע חשמלי חדש בן 50 כ"ס.

לאחר ויכוחים קיבלנו את המנוע מהסוכנות. הרכבנו אותו על המשאבה בחצר והוא לנו מeson מים שננתן 150 קוב מים לשעה....

ענפי המשק

התחלנו לעבוד בשדות ובפיתוח ענפים. היו לנו 1600 דונם קרקע.

פרדס	120 דונם
רפת חלב	70 פרות
עדר צאן	270 ראש
לול תרגولات	1040 ראש
מפעל תעשייה	אומן מתכת, לייציקות מפליז ואלומיניום
נגרייה	לייצור רהיטים לבתי קולנוע ובתי ספר
шибיט	מפעל לייצור מכשירים אלקטרוניים

האירועים ומלחמות השחרור

שנה לאחר שעליינו לקרקע בחזרה התחלו המאורעות. כנופיות של ערבים היו תוקפים יישובים יהודים ויורים בדרכיהם על אוטובוסים ומכוונות של יהודים. אנחנו כיסינו את הטנדיר בשריון מתקת מכל הצדדים ורק עם המשוריין הזה הימנו נסעים מחוץ לקיבוץ.

מסביבנו היו ארבעה כפרים ערבים. רוב הקרקעות שלנו היו חלות של 200-100 דונם בין הקרקעות הערביות ונאלצנו לנתקוט אמצעי שמירה לעובדים בשדה.

באותם המאורעות נהרגו שני חברי קיבוץ; בירן ובני רוזנברג. הם נהרגו בדרך לעבודה בתל-אביב.

ביום 15 מרץ 1948 האנגלים עזבו את מחנה חצור.

ביום 15 למאי 1948 פלו מצריים ויתר ארצות ערב לישראל ואה"ל עמד במלחמה מולם.

המופת הציג לתושבים הערביים סביבינו לעוזב את הכפרים בכך שצבאות ערב יכולים יותר קלות להלחם ולהשמיד את היישובים היהודיים. הם הבטיחו להם שכעבור שבוע שבועיים יוכל לחזור לכפריהם. כל תושבי ארבעת הכפרים שהו סביבינו עזבו אותם ולא חזרו עד היום.

ביום שבת 29 למאי 1948, לפנות ערב, ראיינו פתאום 2 אוויירונים זורקים פצצות מערבית לחצור. מלמטה נרו מאות יריות על האוויירונים ואחד מהם הופל.

נכנסנו למתחה והתקשרנו להגנה. נמסר לנו שטור מצרי של טנקים ומשוריינים הגיע בכਬיש עד גשר עד הלום. הפצצת האוויירונים עצרה את התקדמותם לכונן תל אביב. הם חשבו שלישראל יש הרבה אוויירונים מפציצים. למעשה היו לישראל שני אוויירונים שהגיעו באותו בוקר מצ'cie... .

ונכחות טור הטנקים והמשוריינים המצריים בקרבתנו הכנסה אותנו למתחה. חשבנו שהם בודאי יפציצו אותנו. התחלנו כל הלילה לחפור תעלות בשביל

להסתתר בהן. שלחמו חברי לחפש מקום להعبر את הילדים והם מצאו בית ספר בחולון שהסכים לאכסן את הילדים.

ארצנו הכל ובשעה 00:07 בבוקר מושתת עמוסה ילדים עזבה את חצר הקיבוץ לכיוון חולון. בשעה 07:30 התפוצץ פגז במרכז הקבוץ שהיה הפותיחה להפצתה מצריות עליינו.

הסתתרנו במקלטים ובתעלות שחרפנו בלילה. מההפגזה לא היו נזקים רצינים, נפגע רק צrif אחד וכמה רסיסים חדרו לקירות הבתים.

החליטנו לפנות את הפרות ולהעבירן לחצר אחד האיכרים בגדרה.

באזרה התנהלו קרבנות קשים. המצרים תקפו את היישובים. כל היישובים הצליחו להגן על יישובם, אך ניצנים נכבשה וחבריה נלקחו בשבי. בגלל הקרבנות הקשים צhal הגיע לחצור וגייס את כל הבחורים להגנה על משלט משטרת נגבה. למורת ההפוגזות נשארו בחצור רק 3 חברים + 25 חברות. באחת מהתקפות המצרים על המשלט בו הימנו, נהרג חברנו חיים גיברו.

בסוף אוקטובר, לאחר התקפות צה"ל על הטור המצרי, הוא נסוג וחצור השתחררה מההפוגזות.

ב 10 לאוקטובר 1948, לאחר חמישה חודשים, חזרו ילדי הקיבוץ מחולון לחצור. ב 24 לפברואר 1948 נחתם חוזה שביתת הנשך עם המצרים והמלחמה הסתיימה.

הקבוץ התחיל להתארגן שוב לחימם סדירים. המשיכו בבניית בתים ילדים ובתי מגורים לחבריהם. העربים לא חזרו לכפריהם וכמו כל קיבוצי הדרום והנגב התחלנו לקצור את השדות שزرעו העربים. יישובי הדרום השטלו אד על עשרות אלפי דונם קרקע של העربים שברחו. קבוץ חצור השטلت על שטח של 7,000 דונם בסביבה הקרובה לנו.

כששמה דין הتمנה לשר החקלאות הוא הרכיב ועדת מיוחדת לקביעת גודל הקרקע המגיעה לכל יישוב. לקבוץ חצור אושרה משכנת קרקע של 4800 דונם וכעבורה כמה חדשים חתמנו חוזה עם מנהל מקרקעי ישראל לחכירת הקרקע במשך 99 שנים.

